

יעקב שרת / איש מאדים הלעים של להיס

קורא יקר

(המשך ממחזור 3)

במהלכה הגיעה שוב ושוב מידע חדש — כפי שקרה גם בפרשות ידלין ואברחמיץ — ראו טיבעה של חקירה נגד איש-מימיס — סד בעל-שררה — אנשים החוששים תחיי לה להעיד נגדו, מתמלאים עוז במשך הזמן ומביאים מידע חדש.

במילא לא יכול היה ברק להודיע על סיום החקירה, ובמילא לא יכול היה רבין להעניק לעופר את תעודת-היושר, שהוא ייחל לה.

קשה לדעת מדוע התאבד עופר, ונגד מי היה לו טינה. אילו רצה להוכיח את חפותו, לא היה מתאבד. הטענה כי "נתן קל בחומה אטומה" פשוט אינה נכונה. היא מגיעה לדרגת קישש של רומן-משרי-תות. עופר יכול היה לפרסם את דבריו, ולא רק מעל עמודי העולם הזה. הוא יכול היה להוכיח את חפותו בבית-המיש-פט. כל אחד מאיתנו צריך להיות מוכן לכך — כל אורח וכל איש-ציבור.

בסופו של דבר נשאר העניין לוטה ערפל. החקירה נפסקה באמצע. לא נערך מישפט, כי לא היה נאשם. לפי העיקרון המקודש, אדם הוא בחוקת חף-משע עולא אס כן הורשע בדיו. מבחינה זו, עופר מת חף-משע. אך הדברים לא בוררו.

הצעת, המלחמת ההתאבדות. שתתמנה ועדת-חקירה ציבורית שתבדוק את ההאש-מות ותסיק מסקנות. כדי לפזר את ה-ערפל. הצעת לא התקבלה על-ידי ממשלת-רבין. גם שררה-השפטים חיים צדוק, ש-הוא גיבור סיפורו של גוטמן, לא הצ-טרף לדרישה זו. וחבל.

שלושה

גנרלים

התיזה העיקרית של גוטמן בסיפרו, שיש לקצץ את כנפיו של היועץ המיש-פטי לממשלה או לבטל מוסד זה כליל. לא היה זקוקה לפרשת עופר. אפשר לטעון לה בלי קשר לניתוח (מפוקפק) של פרשות האתמול.

אני מתנגד לה.

במי הברטים, היו שלושה "גנרלים" בצמרת של ממשלת-המנדט. היו אלה האינספקטור-גנרל (מפ"ל מישטרת פלש-תינה"א), הפוסט-מאסטר גנרל (מנהל הדואר) והאטורני-גנרל (התובע הכללי, הוא היועץ המישפטי לממשלה דהיום). שלושה גנרלים אלה נהנו ממעמד של שרים.

לשקמה מדינת-ישראל התמנו שרי ה-מישפטים, המישטרה והדואר. אך של-שת הגנרלים נשאר על כנם. בעלי סמ-כויות עצמאיות שהוענקו להם על-פי חר-קיהמנדט. מאז חלו שינויים רבים, אך היועץ המישפטי לממשלה נשאר בעל מעי-מד ייחודי — כשהוא כפוף, פורמלי, לשר-המישפטים, הממליץ על מינויו, אך נהנה מעצמאות רבה במילוי תפקידו.

מי הרצה לשבור מעמד זה מפקיד את אחרת העמדות העיקריות של מישט-החוק. במציאות הישראלית, שר-המיש-פטים הוא איש פוליטי-מיפלגתי מובהק. להפקיד בידו עניינים כמו פרשות יד-לין, עופר ואברחמיץ — הרי זה אסון. די בניתוח פעילותו של הפרופסור יצחק זמיר בפרשת אברחמיץ (וגם בפרשת גדי גרייבר) כדי להעמיד כל בר-דעת על ה-צורך בקיום ובביצור מעמדו של היועץ המישפטי.

אינפלציה

דוהרת

בתקיפה של אינפלציה פוליטית, כא-שר הערכים הציבוריים מאבדים את יוק-רתם במהירות מסחררת, וכאשר המערכת המיפלגתית יורדת בתאוצה גוברת מנכ-סיה המוסריים, יש ערך רב לקיומו של כל תא ציבורי הנהנה עדיין מאמון צי-בורי. כהוה מוסד הנשיאות, כהוה, כמו-כן, בית-המישפט העליון, כהוה גם, במידה רבה, מוסד היועץ המישפטי לממשלה.

מה הטעם בגרימת פיתוח בשטח זה? מותר לגוטמן לחשוב אחרת. מותר ל-חיים צדוק — אם הוא מתכוון להזור-תפקיד שר-המישפטים לחשוב אחרת. אך מי מצוי בפרשות האתמול והיום, ובכללן פרשות עופר ואברחמיץ, מותר לו להתי-נגד נמרצות לגישתם.

זה היה השיעור הראשון. אחר-כך באו שיעורים נוספים, חשובים לא פחות, שבהם, אני מודה ומתוודה, נוכחתי למרבה הדמיתי הישראלית-צברית התמימה, כי שום צבריות, אפילו לא צבריות בחזקת דור שני ושלישי, אינה ערובה לאי-ידידה, ולא חשוב המוצא, והרקע, והחינוך, ותחום העשייה והרמה. חידק הירידה, או שמא זה וירוס — זאת עוד לא זלף מהלעיס של להיס — אין כנגדו חיסון.

*

כן, הירידה היא הצד האחר של מטבע העליה. ולא רק משוט שהעליה אינה אלא הגירה, ועל הגירה, כידוע, חלים חוקים איתנים ומובחקים כגון חזרת אחוז מסויים של המהגרים לארץ המוצא (וכשאין זה אפשרי לארצות אחרות); דבקות דור המהגרים הראשון בסמלים שונים של ארץ המוצא; התקבצות המהגרים גיאוגרפית וחברתית בארץ הקולטת, וכו'. הירידה היא גם אחד הצדדים היותר חזקים באופי היהודי מאז ימי אברהם אבינו, עד אלא מיקרה הוא שקיים מטבע הלשון, "היהודי הנווד" (לפני כמה שנים כתב המשורר יצחק שלו ב"מעריב" מסה מעניינת על אופי הנודדים הטבוע בעמנו בקדמת דנא, מכוח היותו עם רועי-צאן, עם נוודים מטבע ברייתו, אשר חרף תקופת התאכרותו בכנען לא איבד מעולם את תכונות-הרועה שלו להבחין, ואולי להריח, היכן בסביבה הרקובה או הרחוקה מצוי שדה ירוק יותר למרעה; ויוסף חיים ברנר כתב: "בבדי שישתנה אופיינו עד כמה שאפשר, דרושה לנו סביבה משלנו. ובכדי שניצור את הסביבה הזאת בידנו, דרוש שישתנה אופיינו תכלית שינוי...").

ואם הירידה היא פן הן של העליה-הגירה והן של אופי הנווד היהודי בכלל, אך טבעי הדבר כי אין מנוס — אין מנוס! — מלבישתה אופי מצטבר כמותית ואיכותית גם יחד. במילים אחרות, מיספר היורדים הוא גם פונקציה של מיספר הלא-יורדים. אולי זה טוב, אולי לא טוב, אבל זהו זה. ואם זהו זה, ראוי שנדון בתופעה — זו אינה בעיה אלא תופעה — בשום שכל.

אבל קשה לדון בירידה בשום שכל. ומשני טעמים הכרוכים יחד. הטעם האחד הוא שישאל, בזומה לברית-המועצות — חרף כל ההבדלים האחרים שביניהן — הן שתי המדינות האידיאולוגיות היחידות בעולם; הן שתי המדינות היחידות, שבהתמוטט האידיאולוגיה שלהן הן יחדלו להיות מה שהינן. הירידה היא סתירתה של האידיאולוגיה הצינונית. היורד לא רק נפרד מארצו ומתושביה; הוא גם אומר ברליו, כי אין טעם בקיום מדינה זו, והנשארים בה אינם אלא פתיים הוזי-היות הרצלאניות. והטעם האחר הוא שמדינת-ישראל לא רק מאבדת מאמינותה היהודית שעה שרק 20% של העם היהודי הנוכחי יושבים בה, אלא מאבדת מביטחונה הרופף בלא-הכי ככל שמיספר אוכלוסייה היהודים אינו גדל בשיעור ניכר. מכאן ועד התחושה שהיורד בוגד, שהוא נפולטי-שלימושות, המרחק קטן מאוד.

אכל תחושה זאת עשויה אולי לתת פרוקן ריגשי, אך לא לפתור דבר ובוודאי שלא לבלום את הירידה. אין זה קל להתגבר ולהכריע תחושה זאת, וקשה שבעתיים להחניקה, ביחוד כאשר אתה נתקל בגילויי לעג, שחצנות, שימחה לאיד וגירוד פעמים מצד יורדים (ולא חשוב כרגע מה שורש הגילויים הללו). היות מה טעם בשינאת עובדות? ומה טעם בשינאת האופי היהודי אם הוא נתון — ואתה יהודי? (דבר אחר הוא אם אתה מתבולל — וגם ההתבוללות היא תופעת קבע בתולדות עם ישראל, ותופעה נרחבת הרבה יותר משכוננים בדרך כלל להודות בה, אם כי גודלו המיצער של העם היהודי ורוב המילחמות בהתבוללות מעיירים על עוצמת התופעה — אם אתה מתבולל, וחלל מיות יהודי, שרוי לך לשנוא את האופי שממנו הצלחת, אולי, למלט את צאצאייך).

המסקנה? אני סבור שהיא בורה. אין להילחם בירידה. אין לקנות יורדים ולהוקיעם ולהחריםם. בארץ צריך לשאוף לאיכות-חיים לא כאמצעי-ימנע לבלמת ירידה, אלא כמטרה לעצמה, ומתוך שלא לשמה תיבלם הירידה בין כה וכה. בחוק-לארץ ראוי לישראלים ולמימסדם לטוות עם הירידה יחסים חיוביים בזומה ליחסים שישראל משתדלת לרקום עם הקהילות היהודיות, "לגיטימיות" המורכבות מבני מהגרים-לא-ישראל, מהגרים-ישראלים-מחו"ל-להו"ל, ויורדים ותקיים או בני-יורדים, שמרוב שנים או רוס-מעמד כבר אין הם נחשבים יורדים בעיני המימסד הישראלי).

כל שחושב אחרת, יקום ויילת. גדר תיל לאורך שפת היס-התיכון ומעל שמי ארץ הצבי — הנבולות הפתוחים היחידים שלנו לעולם — או מוטב קדיש את גופתו למחקר מיקומו המדויק של גן הנוודות היהודית, שעקירתו או עיקורו ירבעו את מעגל-הקסמים של יוסף חיים ברנר.

המחרחרים

ועשיתי על שוחרי סיפוח הגולן לאלתר / והם שוחרי מילחמה-כבר-מחר:

הירגוני נא הרוג, אך בינתי קצרה ולא אדע: מדוע מתנגדי הספתנים נמקו זאת בעובדה, שעצד זה ישים לאל, ישיבתי כל תהליך היום? — הרי מטרת הספתנים כולה היא אונ התהליך הזה בלכום!

נוסע לו אחד להיס, כמדומה מנכ"ל הסוכנות היהודית, אם איני טועה, שכן רבו כיום הפקידונים המתפרצים להשתין על עץ ההיסטוריה הישראלית בטרם יישכח שמם לעד במהפך התקופה הפרסית הממששת ובאה, ובכן נוסע לו אותו להיס-גופא לארצות-הברית וקורע אותה מחוף אל חוף, מניו-יורק ועד לוס-אנג'לס, וחוזר אלינו כמוצא של-יורדים רב בארץ האפשרויות הבלתי-מוגבלות, ובידו דו"ח סודי על ירידה ויורדים.

אין כמוך, המנכ"ל להיס! נסעת, חזרת, חיברת, אבל למה ה"סודי" הזה? כלום אוכלוסיית הירודה וממדיה — זו אשר אד תמול-שילשום נתקע בשופרות כי אין היא כלל וכלל כצעקתה — היא סוד מוחלט בהחלט? כלום לא כותבים ומספרים במקומותינו על הירידה בגלוי ולא דשים בה זה מכבר? כמובן שכן, אלא מה? אין לך כדו"ח סודי סגולה למירסום, שהרי סתם דו"ח יצטרף אל קודמיו הרבים ויתאבק במיקים, ואילו הסודי יודלף חיש מהר ועשה רעש. לא קול ענות גבורה ולא קול ענות חלושה; סתם קול ענות לשעה קלה — אבל גם זה משהו לעיס בימים אלה של דממת ראש-הממשלה, השומר את קולו הסדוק והשבור לאירועים לאומיים נדירים יותר ויותר, כהצעת האוטונומיה החד-צדדית של משה דיין.

דו"ח להיס הלעיס להכעיס אינו מונח לפני, ורק מקצת טעמתי מפירותי שנשריירו לעיתונות הבלתי-נלאים ללקט ספיה ואף חישש — ודי לו, למשל, שמתי לבי הדווי לכך, שבעל הדו"ח ניזון מארכיוו הרכלני העשיר של אחד עורף-דין כשר וישר היושב בלוס-אנג'לס רבתי-היורדים, המלא סיפורי רכילות מסוג מה"אתה-אומר-הוא-ביורדים? נעצור לרגע את שטף הדברים, ונקדיש מילה אחת או שתיים לטובת אותו ממולח.

כידוע לכל בר-בירב הניזון מאמצעי-התיקשות למיניהם, אין כל תיאור של עסקי-סמים או עסקי-זיונות, הבא להוקיע או לפחות להאיר באור שלילי תופעות אלה, שאינו מהווה בעת ובעונה אחת גם מדרך מפורט ומדופלם למתחילים. כל רשימה טובה של עסקי-סמים תבהיר לך סוגים, מחירים, מקומות מכירה ואופן שימוש וכיוצא באלה עד הפרט האחרון, והוא הדין בעסקי-זיונות. עכשו בא אותו דו"ח רכלני לעיס של להיס ומיידע אותנו, צרכני הירידה, אל מי עלינו לפנות בלוס-אנג'לס, למשל, כדי לתבטח את הישארותי שם עד יעבור זעם וינופק לנו, "הכרטיס הירוק" המיוחל, ולא-זו בלבד, אלא שלהוי ידוע לכל משמט בכוח או בפועל מצה", כי אותו עורף-דין עוד ידו נטויה להגן על כל יוצא-צבא ישראלי המתגלגל אל אמריקה ואל תיקיו ולהעניק לו חסות אמריקאנית כשרה וישרה ובלבד שלא יבולע לו בארץ מולדתו, שם יועמד לדין בעון השתמטות ממילוי תפקידו הצבאי!

אותו עורף-דין מצליח, אשר מצא לו און קשבת ויד כותבת ומחשבה מאלפת וקסת זולפת בדמות מנכ"ל הסוכנות היהודית להיס — מה להיס מי להיס? מגלה אמריקה זה בקולמוסו ראוי שייקא קולומבוליהיס! — חש כנראה אי-אלה נקיפות מצפון על חלקו בסיוע ליורדים, אבל חיש לך נמצא לו מוצא — מדובר לא בירד פה יורד שם, אלא בתופעה אדירת ממדים, בגל, בשיטון ממש, ומה אני ומי אני עורף-דין בגולה העושה רק את המוטל עליו בעבור שכה, ככל עמית אחר במקצוע המתמחה בסוג מסויים של לקוחות, מול הוויה טבעית שכזאת? צאו וראו מי ומי ביורדים — וכאן שופעים הסיפורים האישיים וקולחים כמעין המתגבר לאות ולמופת, שהירידה אינה רק תופעת קבע, אלא תופעה רווחת, עד שכל הנותן לה יד אל לו להרגיש שלא בנוח.

כדי להישאר על רמה עיונית גבוהה, כמו שהיה אומר נחמן סירוקי, לא אדרש פה ועכשו לתכנס של הסיפורים האישיים של יורדי עורף-דין מלוס-אנג'לס והאדון להיס ביושלים, סיפורים שחרף על אמיתותם הנעלה פשוט אינם מחדשים דבר, שכן כמותם וכמירכמותם פזורים על-פני העיתונות העברית מאז ימי ביליץ.

*

אבל לא נעשה מלאכתנו קלה ונסתפק במה שנאמר עד כה בעסקי ירידה. אין לחמוק מהירידה עצמה. נער הייתי וגם זקנתי, אבל היו ימים, ימי זו חביב, בראשית עשור ה-50, שעשיתי שלוש שנים בניו-יורק כדי ללמוד רוסית, על-מנת שאשאל לשרת את עמי ומולדתו בשגירות ישראל במוסקבה, על מנת שאגורש משם כסוכן ציוני וכמרגל אמריקאי שהובשר למשיתמו הזדונית ב"מכון הרוסי" של מיכללת "קולומביה". באותם ימים רחוקים למדתי לא רק רוסית ושאר ירקות על המעצמה הסובייטית הכבירה, אלא גם משהו בעסקי יורדים.

קודם כל נתחורר לי, "הירוק" והבור ושוף-הימוח הישראלי המצוי, שארצות-הברית מלאה זרות של יורדים. כאשר הוריד, למשל, מגיעים לביקור בארצות-הברית, עם מי הם נפגשים, בין השאר? נו, כמובן, עם בוגרי המחזור שלהם, היושבים זה זמן ועידן בגולה המוזהבת. זכורני פגישה עם חברת נעורים של אמי, והיא אחות הצעיר הארץ-ישראלי כל כך נחום גוטמן, שאמרה לי בראשית אותן שלוש שנים שלי בניו-יורק: "היהר והישמר! סיים לימודיך וחזור מייד הביתה, כי האדם עץ השדה, ובלכ מקום שהוא נחת הוא מכה שורשים המעמי-קים והולכים עד שניתוקם נעשה בלתי-אפשרי... הנה אני יושבת פה בנכר כשלושים שנה, ובארנוני לא תמצא בגדי חורף כמעט, שכן מדי שנה בשנה אני חוזרת" ארצה, הביתה, ולמה לי בגדי חורף בארץ-ישראל? אבל האמת היא שאני נשארת פה..."